

Михайло Шалата   **Микола Ільницький**
як поет

Перші літературні спроби М. Ільницький робив іще як школяр у рідному селі Ільник, що на Турківщині (З подібною однокорінністю прізвища й родового гнізда в українській літературі відомий хіба ще письменник-священик Т. Бордуляк, народжений у селі Бордуляки). Ці перші спроби були поетичними.

У літературі нерідко буває, що автор починається з поезії, а потім прославиться як прозаїк, драматург чи літературний критик. З поезії починалися прозаїки А. Головка, О. Гончар, М. Стельмах, літературознавці М. Зеров, С. Крижанівський, Л. Новиченко.

Дебютував М. Ільницький у середині 1950-х рр. на батьківщині І. Франка, у Дрогобичі, де навчався в педагогічному інституті. Перша поетична книжка – «Земні артерії» – вийшла у Львові 1965 р. Очевидно, не збирався М. Ільницький стати літературознавцем, але так розпорядилась фортуна. Знайшов у літературознавстві свій чар і, запрацювавши на повну потужність, здобув тут найбільше визнання таланту.

Поезії, проте, не покидав. Більше того – обрав її за головний об'єкт своїх досліджень, задекларувавши це, окрім численних статей, уже першими літературознавчими книгами – «Барви і тони поетичного слова» (1967) і «Таємниці музи» (1971). Другу з цих книг починає так: «Поезія – то мова молодих, висловився один із поетів. Це справді так. Висока мрія, поривання душі, людське благородство завжди зрідні поезії. Навіть далеко не в юнацький вік свіжість сприйняття світу мимоволі в'яжеться з молодістю серця...» [7, с. 3].

Далі з'являється цілий шерек книг М. Ільницького, присвячених поезії: «На вістрі серця і пера», «Від “Молодої Музи” до “Празької школи”», «Західноукраїнська і еміграційна поезія 20–30-х років [XX ст.]», «Українська повоєнна еміграційна поезія», книги про Б.-І. Антонича, Д. Павличка, І. Драча, Б. Олійника, І. Калинця. Обіч того – упорядницькі та редакторські, з ґрунтовними вступними статтями, видання творів Б. Лепкого (як поета і як прозаїка), М. Матіїва-Мельника (так само), С. Гординського, Б.-І. Антонича, І. Крушельницького, цінні збірники «Розсипані перли: Поети “Молодої Музи”», «Над рікою часу: Західноукраїнська поезія 20–30-х років», перевидання Франкової антології «Акорди», його ж «Зів'ялого листя»... 1984 р. М. Ільницький захистив докторську дисертацію «Сучасна українська радянська поезія: літературний процес та еволюція образності».

Погодьмося, з таким науково-літературознавчим багажем не легко ставитися до власної поезії. Тут над Ільницьким-поетом недремно стоїть неблаганний Ільницький-критик, який в інтерв'ю «...Не заглушити тої пісні гени» зізнається В. Брюховецькому: «...Коли після першої моєї поетичної книжечки, яка була доволі слабенькою, я відчув, що мій поетичний дар, на жаль, не сильний, то понад десять років не писав віршів» [6]. Надзвичайна самовимогливість, вічне невдоволення собою. З одного боку – самоіронія: «Умре, мабуть, поезія, коли почне писати вірші кожен критик» [5, с. 40], з другого – сумнів: «А може, поезія – це просто свято для душі, на відміну від щоденної роботи критика?» [6].

Друга збірка М. Ільницького – «Мозаїка доріг» – побачила світ 1980 р., третя і, на жаль, на сьогодні остання – «За роком рік» – 1988 р. Остання, якщо не рахувати книжок його перекладів поезій класика персько-таджицької літератури Румі (співперекладач – Я. Полотнюк) та пісень «Бґаґавадгіти» – частини старопіндійського епосу «Махабхарата».

Усе ж занадто суворо судить М. Ільницький свою поетичну Музу. Щодо сумнівів – то кого зі справжніх мистців – навіть і геніальних – вони не мучили? Леся Українка 18 жовтня 1912 р. – менше як за рік до смерті, – писала до сестри Ольги: «Я сама ніколи не маю певної думки про своє писання: поки пишу, то мені здається, що варто писати (інакше кидаю), а як скінчу, то ніколи не

Знову ж: таке невдоволення властиве лише справжнім мистцям, а не самозакоханим менестрелям, які чують тільки себе. Тим, які «прирівнюють самих себе до себе самих, бракує глузду», – сказано в Другому посланні апостола Павла до коринтян [9; 10:12].

Як історик і теоретик поезії М. Ільницький углиблюється в пласти поезії минулих часів і вільно орієнтується в сучасному літературному процесі, певною мірою впливаючи на нього. Відтак його поезія високоінтелектуальна, сказати б, науково усвідомлена, тому на неї завжди цікаво глянути. Із сучасних українських поетів подібний інтерес із тієї ж причини викликає хіба ще поезія І. Качуровського.

Починав М. Ільницький свою творчість, коли ще живі були П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра, А. Головка, М. Бажан, інші хрестоматійні авторитети, коли за ними зухвалістю було й помислити про якесь своє місце в літературі. Та дерзновенність брала своє. Від появи влітку 1961 р. у «Літературній газеті» новаторської поеми І. Драча «Ніж у сонці» Україна забурлила дискусіями про поетів-шістдесятників. «Сталося так, – згадував передо мной М. Ільницький, – що 1962 року у Львові виступали Іван Драч та Микола Вінграновський. Цей виступ, їхні вірші мене просто приголомшили. Я збагнув щось надзвичайно важливе для себе. А коли обдумав їхні виступи, їхні вірші, то... спробував це осмислити і проаналізувати, – так з'явилася моя перша [критична] книжечка “Барви і тони поетичного слова”» [6].

1960-ті рр. взагалі були часом особливих успіхів поезії на всій території тодішнього, сумної пам'яті, «союзу». Популярними були імена литовця Е. Межелайтиса з його «Людиною», аварця Р. Гамзатова з його «Високими зорями», а відтак – зі сміливою книгою есеїстики «Мій Дагестан». Не стихали розмови про творчі новації московських поетів Є. Євтушенка, А. Вознесенського, Б. Ахмадуліної. Радянський лідер М. Хрущов на скандальній ідеологічній нараді з творчою інтелігенцією 1962 р. намагався «приструнити» цю московську плеяду, цих, мовляв, «молодиків, що зарвалися», але тим тільки нажив собі більшу неславу. По руках щораз інтенсивніше ходили поезії «не для друку», в Україні, зокрема, твори В. Симоненка, М. Холодного, Л. Костенко. Іншими словами, кригу радянського «соцреалізму» почали пробивати саме поети.

Модною, а втім – насущною, була в поезії космічна тема. І. Драч, приміром, вірш про М. Шашкевича починає несподівано рядком: «Я так як бачу космонавта...». М. Ільницький першу збірку «Земні артерії» відкриває поезією «Космічне кредо», до якої обрав епіграфом зізнання українського космонавта П. Поповича перед стартом у космос, що узяв би зі собою на орбіту Шевченків «Кобзар» і твори Остапа Вишні. Наступний, другий вірш збірки – «Ярославна» – починається словами: «Космонавти марсіанками марили...» – така ж несподіванка, як із поезією І. Драча про М. Шашкевича.

У душі часу, зокрема, такий епізод. Працюючи 1962 р. в редакції газети в Дрогобичі, де кількома роками раніше почав друкуватися М. Ільницький, я запропонував газеті свою і композитора С. Стельмашука пісню «Летять космічні кораблі». Редактор, І. Гурський, ознайомившись із текстом, насупився: «Не видно радянського. А, може, ви мали на увазі американські кораблі?» На другий чи третій день бачу цю пісню в газеті... під назвою: «Радянські космічні...». Сваритися було марно, та й небезпечно. Але ж душа бунтувала, і ми виявили протест по-своєму: вислали пісню до львівської обласної молодіжної газети, і там вона з'явилася наступного року в різдвяні свята під нашою назвою.

Від повоєння до середини 1980-х рр. у підрадянській Україні майже законом було відкривати поетичну збірку віршем про Леніна, про комуністичну партію чи про щось інше «велике радянське». Передусім так страхувалися редактори, боячись, щоби режим не звинуватив їх у потуранні «безідейності» або прямій антирадянщині. Такі вірші в письменницькому середовищі називали «паровозиками» – за ними час від часу, приспавши пильність цензора, можна було «пропхати» у збірку якусь алегорію, а то і явний протест проти режиму.

Треба віддати належне М. Ільницькому: усі три його поетичні збірки – без «паровозиків». Як це йому вдалося – не знати. В усякому разі, хоч і добре знав неписану видавничу вимогу, сам їх видавництву не пропонував, а це значить: поет – безкон'юнктурний, не рвався в поезію будь-якою ціною...

Похвал від критиків у 1960-х рр. удостоювалися насамперед автори асоціативної поезії, – коли у творі, крім прямо тематич-

ного, рикошетно зачіпалося багато неочікуваного, віддаленого, але суттєвого, актуального. Таким твором, наприклад, був вірш В. Коротича «Дзеркало». Такими ж асоціативними є й згадані вище поезії І. Драча «Я так як бачу космонавта...» і М. Ільницького «Ярославна», бо – де Маркіян Шашкевич і, тим паче, де Ярославна, дружина князя Ігоря, а де... космонавтика!

Асоціативність, розуміється, залежна від інтелектуалізму. Поезія М. Ільницького глибоко інтелектуальна. Його ерудиції можна по-доброму позаздрити. Уже в першій літературно-критичній книжці М. Ільницького про поезію, крім українських, фігурують – не «задля ока» – філософи, письменники, художники, композитори різних часів і народів: Платон і Гегель, Шекспір і Гете, Тагор і Сартр, Чюрльоніс і Пікассо, Гамзатов і Межелайтіс, Вознесенський і Вацієтіс. Цитуються не тільки рядки зі славної шумерської поеми про Гільгамеша, слова коваля Ільмарінена з фінського епосу «Калевала» чи героя вірменського епосу «Давид Сасунський» Мгера Молодшого, але й священна книга маловідомого американського народу кіче, яка має назву «Попольвух», згадується чуваський епос «Джангар» – про країну Бумба, де люди нібито живуть вічно.

Широкий, крім наукових, загальний інтерес М. Ільницького до різних мистецтв означає, що його поезію не можна розглядати без зв'язку з архітектурою, скульптурою, живописом, музикою. Коли була така рубрика в «Літературній Україні»: «Вікно в суміжні мистецтва». Під цю рубрику з першої збірки М. Ільницького могла, зокрема, добре підійти поезія «“Ліс” Чюрльоніса». Картину пронизаного сонцем лісу, де стовбури сосен – як струни, які перебирає таємнича рука, намальовану видатним литовським художником-символістом і композитором М. К. Чюрльонісом (1875–1911), свого часу високо оцінили М. Горький, Р. Роллан, Е. Межелайтіс, захопила вона й М. Ільницького. Враження від картин М. К. Чюрльоніса, які М. Ільницький побачив у Каунаському художньому музеї, настільки поета схвилювали, що він невдовзі звернувся до них у літературно-критичному нарисі «Барви і тони поетичного слова», а відтак – у другій поетичній збірці «Мозаїка доріг». Для цієї збірки він переробив 16-рядкову поезію «“Ліс” Чюрльоніса» на 26-рядкову, давши їй узагальнену назву: «Чюрльоніс».

Оскільки, як зазначалося, переробці передував нарис «Барви і тони поетичного слова», варто зацитувати М. Ільницького-критика: «Бачимо дитину, що сидить біля кульбаби, а вгорі – якогось величезного птаха. Даремним було б шукати тут побутописних деталей, що служили б знаками для розкриття ідеї твору. А проте твір вражає, примушує повертатися до нього ще і ще. Такої глибокої думки він сповнений. Адже від одного тільки помаху крил фантастичного птаха кульбаба облетить – і зникне дитяча втіха. Тут легко побачити в птахові соціальне зло, яке чатує на кожному кроці людину і на кожному кроці позбавляє її щастя. Щоб зрозуміти подібний твір, слід шукати в ньому багатозначні та сконденсовані символи...» [4, с. 42].

Поета, звісно, живлять емоції, свіжі враження, тож для нього, як мовиться, «мандрівочка – рідна тіточка». М. Ільницький тут не виняток. Архетип дороги в його поезії варт окремої розмови. М. Ільницький мусить побачити своїми очима «мозаїку доріг» – віртуальні поетичні мандри його не влаштовують. У вірші «Передчуття дороги» поет ділиться бентежністю – станом душі перед поїздкою в незнане:

Ще день попереду, ще ніч –
І чортові на роги:
Запульсувало у мені
Передчуття дороги.

Пронизує усе єство,
Немов кудись не встигну, –
Як страх, як біль, як торжество
Первісного інстинкту...

Мандрівничі враження М. Ільницького відбилися в поезіях «Ермітаж», «Міцкевич у Вільносі», «Юрмальські сосни», «Прощання з Ригією», «Староміська площа у Празі», «Триптих про Грузію», «Кавказькі гори», «На Делі курс...», «Леви в Бомбейському цирку», «У Саскатуні, в Монреалі...» та ін. Цікаво, що збірки «Мозаїка доріг» і «За роком рік» мають однакову структуру: чотири розділи, перший з яких – «Вдома і в мандрах».

Така «вірність собі» у побудові збірок була, зосібна, властива В. Мисику, який близький М. Ільницькому як поет тихою

мудрістю, інтересами орієнталіста. (До двотомовика творів цього поета 1983 р. М. Ільницький написав ґрунтовну передмову «Всесвіт у краплині»). З якогось часу розділ перекладів у своїх книгах В. Мисик неодмінно називав «Захід і Схід».

Крім розділу «Вдома і в мандрах», є в обох збірках М. Ільницького розділи «Слово», «Сонцестояння» та «Іду до тебе».

«Вдома» – це для М. Ільницького рідна Турківщина, Львів, а ширше – уся Україна. Звичайно, «в гостях добре, а вдома – найкраще». Повернувшись із мандрів по Індії, М. Ільницький у заключному вірші індійського циклу (останній вірш збірки «Земні артерії») не приховує розчулення і полегші:

Земле чужа,
 Ти уже за шеломянем єси,
 Рідна земле – ріки, повітря, луки, –
 Знов німію від твоєї краси,
 Серце своє віддаю тобі в руки.

Вислів «за шеломянем» запозичений зі «Слова о полку Ігоревім» («О, Руская земле, уже за шеломянем еси!») Ці слова, до речі, Олесь Гончар узяв за епіграф до першої книги трилогії «Прапорносці»). Одні трактують цей вислів як «за горою» («за горбом»), інші – як «за межею» («за кордоном»). Очевидно, М. Ільницький ужив його в другому значенні: Індія, мовляв, уже «за межею». Принаймні виразно з цим другим значенням ужито вислів у поезії «У шурхоті машинних шин...» (збірка «Мозаїка доріг»):

Летять комоні шляхом битим –
 Архівний порох під копитом.
 Невже невдовзі ми пом'янем
 Уже й коней за шеломянем?..

Розділ «Слово» М. Ільницький назвав, «не мудруючи лукаво». Взагалі, він не полюбає надуманих, для епатажу, словесних екзотів, не зловживає ускладненою метафористикою. І назви його поезій нерідко однослівні й звичайні – без евфемізмів, усяких декорів: «Смерека», «Потік», «Скелі», «Скло», «Ґотика», «Стерня», «Сон», «Спогад». Це не означає, що поет невибагливий до слова – він ще й як над ним працює, добиваючись пластики, логіки

і глибини мислі! Майже чверть століття тому в «актуальному діалозі» з М. Рябчуком М. Ільницький зауважив: «...Наша поезія, мені здається, дещо заестетизована, вона оперує більше абстракціями... В кожному разі, нам і справді не вистачає поета, який би гостро відчував сам факт життя, який умів би писати про звичайне, про буденне, і підіймати його на рівень такий, де воно спалахує, де емпіричний факт стає поезією... Без конкретності життєвої, конкретності соціальної поезія просто не може існувати» [10]. Ці слова актуальні для нашої поезії й сьогодні – та, мабуть, ще більше.

М. Ільницький, як і належить «академічному поетові» (член-кореспондент Національної академії наук), чує слово на вагу, на колір і на смак. «Шукаю слів надійних, як послів, // Без сподівання на винагороду», – зізнається в поезії «А поїзд рушив, і з плечей – гора...». Як дитина, радіє кожному гарному поетичному образі, влучному порівнянню. Пам'ятається, як захоплювався він шляхетною образністю поезій раннього І. Калинця: «...виходить у довгу осінь ходюю анданте» (це про композитора С. Людкевича), «ковтни мене, біла дорого...», «панно з очима, більшими за айстри».

Назва розділу «Слово» у збірках М. Ільницького, певна річ, умовна. До нього ж могли увійти не тільки вірші на тему «Ну що б, здавалося, слова...», але й інші, бо всі вони – робота поета над словом. Так, діалектизм у наївних, але щирих рядках початківця (чи не самого юного М. Ільницького?) «Листя падає з дерев, // А вовк ходить за дебрев» спричинився до появи ліричної поетової медитації «Все те на світі жовтень чинить...» – до ностальгійного філософського осмислення часоплину. Медитація завершується строфою:

Діброва гола за горою
І геть пастуший крик замовк.
Хоч як ти не рихтуєш зброю –
Блукає за дебрею вовк.

Уже, мовляв, та пора, ті пастуші літа, коли римував початківець «дерев – дебрев», давно «за шеломянем», і як би ти «за роком рік» не бадьорився – а таки чатує «за дебрею вовк», себто осінь чи й зима життя.

Хто знає галицьке, тим більше, бойківське, у горах, село 1940-х рр., той знає, як непросто освоювали галичани україн-

ську літературну мову. У школі учні намагалися говорити політературному, а між собою, на пасовиську, – діалектом, – інакше «пуриста» чекали гострі кпини.

Звичайно, в кожного народу є (мусить бути) літературна норма, але найінтелігентніша душа завжди приємно стрепенеться, почувши рідний від колиски діалект. І як тут не зрозуміти М. Ільницького, коли він, згадуючи давнє у вірші «Черемош», в одній із строф заговорив «по-тодішньому», власне – по-материнськи:

Ще їхати лишалося далеко.
Когось на коломийку потягло,
Як сніданне робили під смереков
І що з того сніданнечка було...

А втім, і тут не обійшлося без певного олітературнення – адже у галицьких говірках немає двійного «н» у слові «сніданє» та в йому подібних.

У збірці «За роком рік» розділ «Слово» починається оригінальними поезіями «Франко» і «Ступаю стежкою Франковою...» та перекладами віршів на шевченківську тему – «Щоденник Шевченка» Л. Мартинова і «Крізь стрій» А. Вознесенського. Оригінальний вірш про Шевченка – «Остання подорож поета» – був уже в першій поетичній збірці М. Ільницького – «Земні артерії». Як і для всіх воістину українських письменників, Шевченко і Франко для М. Ільницького, отже, – найбільші учителі, найголовіші натхненники в рідному слові й національній ідеї. У вірші «Ступаю стежкою Франковою...» йдеться про відому туристичну «Стежку Франка» в Нагуєвичах, але цими словами, без перебільшення, можна означити творче кредо М. Ільницького.

Натуру поетів значною мірою розпізнають за авторським «я». Не раз таке вже те «я» ангельське, аж незручно стає. Натомість автообраз у збірках М. Ільницького вельми самокритичний, ба навіть, як зазначалося, самоіронічний.

Найбільше автобіографізму – у віршах-спогадах М. Ільницького про дитинство. Тут слід виокремити поетичний цикл «Голос матері». Батька М. Ільницький пам'ятає мало – рано осиротів. Йому, зокрема, присвятив поезію «Спогад про батька». В основному матері завдячує своїм вихованням, та і навчанням. Від неї

записав багато пісень, які відтак видав окремою книжкою (Ой зацвіла черемшина: Народні пісні з голосу Ганни Ільницької. – Київ, 1981). Немає уже й матері, та живе вона в зафіксованій сином пісні, у листах до сина і в його поезіях. «В тої пісні кінця немає – // Мамин голос в мені лунає», – пише поет. І зворушує спомином про вічну, глибоку аж до самозабуття, селянську турботу матері про годувальницю-землю:

Уже розпуклась брунька на вербі,
З-під снігу вибилась біда трава зелена.
І пригадався давній мамин лист:
Чи в Львові посадили вже картоплю?

Л. Толстой свого часу навчав, що для написання гарного художнього твору письменникові потрібні три речі: щирість, щирість і щирість. М. Ільницького, нівроку, небо наділило щирістю дуже щедро. Ні йоти штучності – сама душа на папері, скажімо, у вірші про студентську юність. Настроєве, людяне, без боязні зізнатися, приміром, що не був ще таким досвідченим у танцях (з ким не бувало!), ностальгійне за минулим – кого не збентежить?

Поезія М. Ільницького – уся на почуттях, тим-то й передовсім хвилює. «Ніколи не працював над темою, – писав про свою творчість Григій Тююнник, – завжди працюю над почуттями, що живуть навколо мене і в мені» [2, с. 65]. Це міг би, вважаю, сказати про себе й М. Ільницький як поет.

Талант Ільницького-поета – виразно ліричний. Епічне зустрічаємо хіба в поетових перекладах. Мініатюру «Я чистий лірик, чистий лірик...» М. Ільницький закінчує дотепною самохарактеристикою – жартом із правдивою суттю: «Я б зі службника церковного // Читав поему про любов». У такому ж ключі й інша мініатюра поета:

О ви, поети східної землі,
Судились вам страждання немалі:
Молились ви аллаху й падишаху,
А все-таки співали – про Лейлі.

Тут самокритичний М. Ільницький натякає й на ті свої вірші, які написав, як «відчіпне» перед режимом. Ні, він не славив

режимних «аллахів-падишахів», як деякі «вірнопіддані піїти», але й не вистояв, щоб не написати децицію нині беззартісного. На щастя, такого в поета – «як кіт наплакав», а то усе... «про Лейлі».

Виступаючи у вересні 2006 р. у Тернопільському університеті, Д. Павличко дав своє, не за підручником, визначення поезії: «Поезія – це сповідь. Чесній душі, сповідаючись, треба все обов'язково сказати. А сповідаємося народові». У М. Ільницького нема чого приховувати від народу. Увесь на видноті, ні перед ким не вислугувався. Тож сповіді не боїться – уся його поезія сповідальна. Надміру тактовний, він просить вибачення й там, де нема за що просити вибачення.

Світе, світоньку, прости,
Що хотів я бути птахом,
Я ж боюся висоти
І... ускладнених метафор, –

сповідається поет (вірш «Вечір. Вітер. І ліхтар...»), ніби боячись, щоби його не звинуватили в зазнайстві.

А все-таки в ліричній поезії думка М. Ільницького не раз досягає легкості птаха – в часі такого натхнення й він, Ільницький, «пише так, як дише». Як, приміром, у грайливому, але з тихим мінором, вірші про сільську дівчину, симпатію ліричного «я», з котрою колись було мило збирати малину і котрої давно вже в селі нема (вірш «По малину»):

Вже вистигли малини,
Сумує переліг:
Немає білявини,
Хто ж вибирає їх?
.....
Яка у неї доля,
Де врода одцвіла:
Тополею у полі
Там на краю села?..

Пропали навіть вісті.
Легенда. Давнина.
А білявина в місті
Уже чиясь жона.

Отут би, правда, вірш і закінчити, бо дві наступні – кінцеві – строфи нічого нового не несуть.

Зайвим видається й останній рядок у загалом прекрасній строфі іншого вірша, винесеній на обкладинку збірки «За роком рік» як мотто:

Талане мій, паперу біле поле,
Чи вродиться на тобі що колись,
Чи по жнивях стерня мене поколе,
Щоби у п'яти колючки вп'ялись? –

зайвим, бо дублюється в тім рядку суть рядка попереднього.

Чого не закинути поезії М. Ільницького, то це чужих думок, образів тощо. Рідко можна знайти поета, котрий би не виявив у своїй творчості чийогось впливу, а тут, як не шукай – не знайти. Якщо б комусь і пощастило вловити в М. Ільницького децицю схожого з іншим поетом, то можна ручатись: це не запозичення. Поезія не спить, і десь поети незалежно один від одного можуть подивляти однаковими знахідками. Найсвіжіший приклад. У «Літературній Україні» 22 квітня 2010 р., у публікації спогаду мовознавця П. Горещького «Микола Зеров» уперше побачила світ строфа зі студентського вірша Зерова з 1913 р., яка так сподобалася Горещькому цікавою римою:

Все відняли у нас заліки й іспити –
Місячні ночі й сонячні дні.
Ніколи нам тепер навіть у ліс піти
І поклонитись весні...

Студент Київського університету 1940 р. Л. Левицький (загинув на фронті 1943 р.) не міг знати цієї поезії, а яка разюча схожість із нею його мініатюри з цього 1940-го «Ех, шкода»:

Це б на луг піти, це б у ліс піти,
Та нема коли – саме іспити.
От скінчилися, і – канікули.
– Ти куди, Весна?
– Йду вже.

Ніколи. [8, с. 21].

М. Ільницький боїться самої думки, що може когось у поезії повторити («Кричить рядок: Затуливітер! // Шепоче тихо: Талалай»), хоча, як бачимо, не кожне повторення – вплив. Це в М. Ільницького принципове, засадниче.

Не лакомився на марноти,
Чужий овес не молотив,
Не покладав на власні ноти
Чужої пісеньки мотив, –

звітує поет перед читачем чи перед самим собою у вірші, що починається першим із цитованих рядків. А в іншому творі – «Я білу днину не здармую...» – повторює цей звіт уже без евфемізмів:

Чужого слова не зримаю,
Якщо свого не знайду.

У другій і третій збірках М. Ільницького – особливо в розділах «Сонцестояння» (та й в «Іду до тебе») – багато осінніх мотивів. Збірка «Мозаїка доріг» у перспективному видавничому плані навіть мала назву «Передчуття осені». З одного боку, осіння пора з її різнобарв'ям – чи не найулюбленіша для мистців, зокрема для поетів, із другого боку, ця пора завжди схиляє до філософських роздумів про пережите, про те, що, мовлячи словами Л. Глібова, «молодість не вернеться». Між іншим, в анотації до планованого видання «Передчуття осені» повідомлялося: «У збірці є чимало творів про чари природи та красу людських сердець», натомість анотацію в «Мозаїці доріг» значно уповажено: «До нової книги... увійшли твори, в яких автор замислюється над сенсом людського буття, над моральною відповідальністю кожної людини перед собою і суспільством». Оця остання теза – про моральну відповідальність – і є альфою та омегою творчого кредо М. Ільницького.

Щодо поетичних форм, то М. Ільницький віддає перевагу ліричному віршеві класичного зразка. У сонетному жанрі (сонети «А все-таки іде моя весна...», «Смерека», «Пливе ріка, примхлива, як уява...», «Так хочеться мені на полонину...» та інші) він розкутий – не дотримується однієї системи римування. Взагалі, залізну систему сонета поети сповідують рідко. До них, зосібна, належав білоруський класик Максим Богданович, який мав за правило:

«...сонетом називається вірш, який складається з 14 рядків, написаних 5-стопним ямбом, у котрих чоловічі рими чергуються з жіночими і мають такий порядок: *abba abba ccdede*» [1, с. 315]. Про «рядків штиринадцять», «п'ятистопоовий ямб, мов з міді литий» та про «два з чотирьох, два – з трьох рядків куплети» у сонеті ще раніше вчив пам'ятати І. Франко [12, с. 173–174], але ні він, ні інші наші майстри сонета – М. Рильський, А. Малишко, Д. Павличко – не канонічні щодо порядку рим. Не канонічний тут, отже, і М. Ільницький.

Окремого дослідження заслуговують поетичні переклади М. Ільницького. Як зазначалося, в його перекладі вийшли «Бгавадгіта» – частина староіндійського епосу «Махабхарата», поезії Румі (тут співперекладач – Я. Полотнюк). Переклав М. Ільницький окремі твори Гафіза і Сааді, Фірдоусі й Гурамішвілі, Ф.-Г. Лорки та О. Твардовського, П. Антокольського та А. Куляшова, Ю. Смуула і Р. Гамзатова, А. Токомбаєва і М. Каноата, О. Вацїтїса та О. Чїладзе. Названо, звичайно, не всі імена. Цікаво було б осмислити проблему вибору – що саме перекладач вважав актуальним та достойним освоєння українською літературою, як і проблему адекватності перекладу, питання перекладацької майстерності тощо.

Своєю чергою окремі поезії М. Ільницького перекладені іншими мовами, а саме: польською, румунською, російською, естонською, грузинською, вірменською, сербо-лужицькою.

Незважаючи на те, що М. Ільницький на якийсь час відклав поетичну ліру (принаймні на людях), його поезія 1960–1980-х рр., хай не гучно, проте з неабиякою користю для людських душ, робить свою роботу, знаходить свого читача. У передмові до три томовика наукових праць М. Ільницького «На перехрестях віку» академік І. Дзюба відзначив: «Стилістичні ефекти не властиві його манері письма, але вона виразна й елегантна. Читати його приємно і повчально...» [3, с. 16]. Це можна сказати й про три поетичні збірки – «Земні артерії», «Мозаїка доріг» і «За роком рік», котрі, попри величезний обсяг наукової, педагогічної і літературно-громадської праці, яку виконує Микола Ільницький, віряться, не залишаться останніми в його доробку як поета.

Список літератури

1. Богданович М. Стратим-Лебідь: Зібрання творів / Упоряд., передм., прим. та наук. ред. Р. Лубківського. – Львів, 2002.
2. Вічна загадка любові: Літературна спадщина Григора Тютюнника. Спогади про письменника. – Київ, 1988.
3. Дзюба І. Микола Ільницький: діапазон зацікавлень і коректність інтерпретацій // Ільницький М. На перехрестях віку: У 3 кн. – Кн. 1. – Київ, 2008. – С. 3–16.
4. Ільницький М. Барви і тони поетичного слова: Літературно-критичний нарис. – Київ, 1967.
5. Ільницький М. Мозаїка доріг: Поезії. – Львів, 1980.
6. Ільницький М. «...Не заглушити тої пісні гени» // Літературна Україна. – 1983. – 30 черв.
7. Ільницький М. Таємниці музи. – Київ, 1971.
8. Левицький Л. Недоспівана пісня: Поезії. – Київ, 1959.
9. Святе Письмо Старого та Нового Завіту: Повний переклад... (о. Івана Хоменка). – [Рим], 1991.
10. «Третя хвиля»: тенденції і проблеми. («Актуальний діалог» М. Ільницького і М. Рябчука) // Літературна Україна. – 1986. – 22 трав.
11. Українка Леся. Зібрання творів: У 12 т. – Т. 12. – Київ, 1979.
12. Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – Т. 1. – Київ, 1976.